

УДК 37.014.5

О. І. Василенко,
інженер I категорії, асистент кафедри інформаційних систем і технологій,
Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОЇ ОСВІТИ

O. Vasylenko,
1-st category engineer, assistant at the department of information systems and technologies,
Bila Tserkva agrarian university

CURRENT CHALLENGES OF FUNCTIONING OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF AGRARIAN EDUCATION

Доведено, що сучасна аграрна освіта в Україні знаходиться на стадії реформування. У більшості ВНЗ намагаються відійти від пострадянських традицій у підготовці кадрів для АПК. Спостерігається активне впровадження в освітній процес українських вишів елементів усіх типів освіти, не враховуючи особливостей країни, менталітету народу, історичних аспектів розвитку, можливості та прийнятності використання в конкретних умовах.

Встановлено, що незважаючи на значні витрати, мають прояв певні ознаки того, що внесок вищої освіти та наукових досліджень у сільському господарстві недостатній для сектору аграрного бізнесу. Вітчизняні науковці-аграрії не дуже помітні на міжнародній арені; не публікують свої роботи в міжнародних рейтингових журналах і майже не презентують свої роботи на міжнародних та європейських конференціях, відмежовані від міжнародної дослідницької спільноти.

Нинішня система фінансування не здатна підвищити успішність у ВНЗ. Дотримуючись положення про розподіл студентів-бюджетників, університети мають підготувати певну кількість студентів протягом часу, відведеного відповідними навчальними програмами. Водночас студенти-контрактники розглядаються університетами як джерело надходження інвестицій. Зрозуміло, що студенти, які сплачують за навчання планують завершити його протягом терміну, передбаченого конкретною програмою.

На основі узагальнення дослідження встановлено, що основними напрямками перспективного розвитку вітчизняних вищих навчальних закладів аграрної освіти мають бути: пошук нових, прогресивних форм фінансування освітнього процесу в аграрних закладах вищої освіти; удосконалення якості підготовки фахівців через застосування у навчанні.

It is proved that modern agrarian education in Ukraine is at the stage of reformation. Most universities are trying to shift from the post-Soviet traditions in the training the personnel for agribusiness. Elements of all types of education which do not take into account the peculiarities of the country, the mentality of the people, historical aspects of development, the possibilities and acceptability of being used in specific conditions are implemented intensively into the educational process in Ukrainian higher educational institutions.

It has been established that, despite considerable costs, there are some indications of the contribution of higher education and research in agriculture is insufficient for the agricultural business sector. Domestic agricultural scientists are not among the key players on the international scene: the do not publish their papers in international rating journals and almost do not present their work at international and European conferences, they are isolated from the international research community.

The current funding system is not able to increase students academic performance. Universities are to train a certain number of students over the time determined by the relevant curriculum considering the requirements for distribution of scholarship students. Students who pay for their study make a source of university budget. It is obvious that students who pay for their studies are supposed to complete their study within the timeframe prescribed by the specific program.

Therefore the main directions of the long-term development of domestic higher educational institutions of agrarian education should be the following: search for new, progressive forms of financing the educational process in agrarian institutions of higher education; improvement of the quality of specialists training.

Ключові слова: аграрна освіта, вищі навчальні заклади, освітні послуги, наука, фінансування.
Key words: agrarian education, higher educational establishments, educational services, science, financing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна аграрна освіта в Україні знаходиться на стадії реформування. У більшості ВНЗ намагаються відійти від пострадянських традицій

у підготовці кадрів для АПК. Спостерігається активне впровадження в освітній процес українських вишів елементів усіх типів освіти, не враховуючи особливостей країни, менталітету на

роду, історичних аспектів розвитку, можливості та прийнятності використання в конкретних умовах. Отже, актуалізувалася розробка національних пріоритетів змістовної сторони вищої агроєкономічної освіти з урахуванням переваг і недоліків вищезазначених освітніх моделей. На початку 90-х років минулого століття вища освіта опинилася в глибокій кризі. Аграрні ВНЗ, намагаючись вийти з неї, почали відкривати нові економічні спеціальності, прийом на які здійснювався здебільшого на комерційній основі. У цей період аграрні ВНЗ були змушені самостійно вирішувати проблеми фінансування, що логічно підводить нас до наступної проблеми, перед якою постала вища агроєкономічна освіта.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науково-практичні аспекти формування ринку освітніх послуг висвітлено у працях Д.В. Горобця, А.С. Даниленка, М.Я. Матвіїва, Т.Є. Оболенської, О.В. Родіонова, С.Б. Семенюк та ін. Проте, в зв'язку з швидкоплинними змінами в суспільно-політичному житті спричиняє пошуку нових підходів до оцінки сучасного стану та перспектив подальшого розвитку ринку освітніх послуг.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо підвищення стійкості функціонування вищих навчальних закладів аграрної освіти

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Враховуючи скрутне фінансове становище вищій навчальні заклади аграрної освіти орієнтуються і на надання платних освітніх послуг, тобто навчання студентів за кошти юридичних та фізичних осіб.

Особливістю українських університетів, що викривляє систему мотивації, є їх фінансування. Університети України мають три або чотири напрями фінансування.

Основна частина бюджетних коштів призначається для освіти так званих "студентів-бюджетників" (студентів за держзамовленням). Держава збирає інформацію по областях та прогнозує потребу в академічному персоналі для конкретних сфер. Базуючись на цій інформації, держава розподіляє загальну кількість студентів за окремими університетами та коледжами. Студенти, зараховані за держзамовленням, не сплачують за навчання та отримують

стипендію. ВНЗ повинні забезпечувати державу освіченими фахівцями. У цьому випадку студенти повинні підписати контракт, який зобов'язує їх відпрацювати три роки на державному підприємстві або в державному секторі.

Інша частина бюджету формується за рахунок надходжень від так званих "студентів контракту". Ці студенти мають сплачувати внески й очікувати отримання диплому відповідно до часу, визначеного програмою. Декларується, що розмір внесків розраховується на основі витрат. Однак середня сума витрат на студента знижується із зростанням чисельності студентів. Якщо ВНЗ дозволяється розрахувати середні витрати на студентів бюджету за умови відсутності студентів контракту, вони б мали знизити плату для додаткових студентів контракту. Насправді студенти контракту мають сплачувати більше, ніж потрібно для покриття граничних витрат. Таким чином, ВНЗ зацікавлені у залученні студентів контракту. Отриманий дохід може використовуватись на поліпшення обладнання та приміщень. Загалом навчальні заклади знаходяться у позиції покупця: сукупний попит для отримання офіційної освіти перевищує можливості університетів, принаймні у сфері сільського господарства. Однак протягом найближчого часу очікуються серйозні зміни.

Довгострокове зниження кількості студентів через зміну їхніх пріоритетів або фінансові труднощі загострять фінансові проблеми в університетах. Таким чином, саме зараз настав прийнятний час для перегляду поточної системи фінансування вищої освіти.

Третя частина доходу для деяких університетів формується за рахунок проектних коштів. Кабінет Міністрів України, міністерства (зокрема Міністерство аграрної політики та продовольства України) чи приватний сектор фінансують дослідницькі проекти, більшість компаній в такому випадку декларують себе як спонсори. Отже, постає завдання провести дослідження щодо тих реформ, що будуть найефективнішими для поліпшення стану науки й освіти у сільському господарстві та в аграрній економіці зокрема. Враховуючи досвід інших країн, університети України можуть обрати правильний напрям реформування. Тому ці проекти в основному стосуються прикладних досліджень; стосовно аграрної політики дослідження можуть допомогти політикам полегшити процес прийняття рішень.

Наукові дослідження ведуть 14 науково-дослідних інститутів та 67 проблемних лабораторій, створено майже 400 кафедр на вироб-

ництві, діють інформаційно-консультаційні служби для сільськогосподарських товаровиробників.

Практичне навчання студентів і виконання науково-дослідних робіт проходить у 94 навчально-дослідних господарствах та інших виробничих підрозділах, що мають у користуванні майже 105,4 тис. га землі та спеціалізуються здебільшого на насінництві та племінній справі.

Незважаючи на значні витрати, мають прояв певні ознаки того, що внесок вищої освіти та наукових досліджень у сільському господарстві недостатній для сектору аграрного бізнесу. Вітчизняні науковці-аграрії не дуже помітні на міжнародній арені; не публікують свої роботи в міжнародних рейтингових журналах і майже не презентують свої роботи на міжнародних та європейських конференціях, відмежовані від міжнародної дослідницької спільноти. Таким чином, поділяємо думку про те, що освіта й дослідження у сільському господарстві та в аграрній економіці зокрема можуть бути ефективнішими. Постає нагальна потреба залучати вітчизняних науковців до дослідницьких сфер, а також щоб вони мали можливість ознайомлюватися з останніми тенденціями технологічного розвитку в країнах-лідерах [1].

Правила, що діють в українських університетах, спричиняють відокремлення наукової спільноти України від міжнародної. Результати діяльності академічного персоналу оцінюються тільки за кількістю публікацій українською мовою. В авторизованих виданнях не застосовується система подвійної перевірки "всліпу", яка є поширеною практикою в інших країнах. Крім того, публікації іншими мовами, зокрема англійською, не включаються до списку публікацій, що є необхідними для просування в академічній кар'єрі. Тому вітчизняні аграрні економісти не мають стимулу для міжнародних публікацій. Обрані критерії розвитку в академічній кар'єрі гальмують процес інтернаціоналізації співробітників. Міжнародні наукові ступені українських та іноземних науковців, які мають бажання приєднатися до університетської системи України, не визнаються в нашій країні [2].

Визнання міжнародних ступенів є загалом можливим, однак занадто копітким процесом. Може вимагатися переклад дисертації або розширеного резюме й додатково кілька публікацій українською мовою. Цей процес потребує тривалого часу та зовсім не стимулює до повернення молодих науковців, які мають

міжнародні ступені. Таким чином, не вважаючи на наявність формальної міжнародної співпраці, університети є досить закритими для інших країн світу.

Українські університети, на відміну від університетів багатьох країн світу, мають систему просування в академічній кар'єрі для молодих дослідників і персоналу, яка допомагає кар'єрному росту в тому самому університеті, де вони навчалися. Став нормою той факт, що науковці отримують ступінь кандидата і доктора, а також вчене звання професорів у тому ж самому університеті.

Виразний недолік системи вищої освіти в Україні — це переважний розподіл сфер освіти і науки. Цей недолік був помічений, тому нове визначення статусу НУБіП як університету, що об'єднує проведення досліджень та надання освіти, є кроком у правильному напрямку. Стосовно освіти, то основним завданням університету є перетворення молоді в інноваційних дослідників із критичним мисленням, які зможуть створювати нові знання для розв'язання практичних проблем на основі сучасної наукової методології [3].

Дуже сумнівним є той факт, чи слід надавати статус університету організації, що зовсім не проводить досліджень або проводить їх в обмеженому обсязі. Крім того, постає запитання: чи можуть такі частини університетів, як технікуми, що надають нижчий рівень освіти, бути складовими частинами університету. Більш однорідні організації дозволяють краще визначити критерій для персоналу та студентів. У той час як викладачі університетів мають відповідати найвищим критеріям, включаючи докторський ступінь та наявність публікацій, викладачі коледжів, які лише надають ступінь бакалаврів, чи вчителі у технікумах повинні мати декілька років досвід практичної роботи в бізнесі чи управлінні [4, с. 75].

Четверта частина фінансування надходить від доходу, що можна отримати від "власного" майна, яке насправді є державним, але утримується університетами чи Національною академією аграрних наук без значного втручання держави у користування цією власністю. Сума доходу одержаного з цього джерела, може бути досить високою. Профільна академія має у своєму розпорядженні 400 000 га землі, а в землекористуванні НУБіПа знаходиться близько 40 000 га.

Організаційна структура аграрних університетів та зв'язок їх із Міністерством аграрної політики та продовольства України підсилює консервативну тенденцію, властиву великим і

багато років діючим організаціям. Аграрні університети в Україні є підзвітними згаданому Міністерству.

Вищі навчальні заклади, сприймають таку систему взаємовідносин, оскільки вони не конкурують за ресурси з іншими факультетами у повноцінних університетах, які включають більшість предметів. Крім того, зв'язок з Міністерством теж має певні переваги: інвестиційний супровід проектів, що є основним джерелом фінансування, переважно забезпечує Міністерство аграрної політики та продовольства України. Отже, Міністерство може розглядати аграрні університети в широкому розумінні як відгалужені структурні його одиниці. Це має важливі наслідки для досліджень в галузі економіки сільського господарства. Міністерство в основному схвалюватиме ті дослідження, які спрямовані на підтримку нинішньої політики і навряд чи фінансуватиме альтернативні проекти. Таким чином, творчі дослідження у сфері аналізу аграрної політики будуть нівелюватися, що відповідає інтересам урядовців та адміністрації. Це також підтримує нинішню структуру університетів, оскільки здійснюється в інтересах консервативних груп, які складають більшість у старих організаціях [5, с. 40].

Нинішня система не спроможна сформувати потужний науково-дослідний потенціал у сільському господарстві. В основному дослідження фінансуються профільним Міністерством, тому перевага надається прикладним дослідженням, а кількість фундаментальних — зменшується, що часто є результатом прикладних досліджень найближчих років.

Такий механізм фінансування посилює ізоляцію української аграрної науки від міжнародного співтовариства. Внесок українських економістів-аграрників на міжнародних конференціях є досить незначним [6, с. 82].

Нинішня система фінансування не здатна підвищити успішність у ВНЗ. Дотримуючись положення про розподіл студентів-бюджетників, університети мають підготувати певну кількість студентів протягом часу, відведеного відповідними навчальними програмами. Водночас, студенти-контрактники розглядаються університетами як джерело надходження інвестицій. Зрозуміло, що студенти, які сплачують за навчання планують завершити його протягом терміну, передбаченого конкретною програмою. Якщо певний університет не відповідає очікуванням студента, швидше за все, він матиме меншу кількість зарахованих студентів-контрактників у наступні роки. Отже, існує стимул не робити іспити надто вимогливими.

Більш важливою за формальне прийняття Болонської угоди є гармонізація змісту навчальних програм. За прикладом європейських вузів українські аграрні університети формально прийняли бальну систему оцінювання та вимагають від студентів таку саму кількість балів для отримання ступеня бакалавру, як і інші європейські країни, що використовують її. Однак є суттєва різниця між країнами [7, с. 14]. Різними є вік студентів, що вступають до навчальних закладів, та кількість років навчання у школі, а найголовніше — абсолютно різний зміст лекцій. Це особливо простежується у викладанні з курсу аграрної економіки. Деякі університети, зокрема НУБіП і Білоцерківський НАУ, запровадили кооперацію у викладанні з іноземними інститутами. Однак їхніми партнерами часто є не найкращі університети з високими стандартами освіти. Переважно вони співпрацюють із німецькими Fachhochschulen, що відповідають рівню коледжів. Таким чином, імпортований стандарт не завжди відповідає рівню, до якого прагне Україна.

У багатьох інтерв'ю студенти, випускники та працівники університетів зазначили, що корупція є актуальною темою. Вона починається з подачі документів для вступу та закінчується оцінкою знань і видачею дипломів. Часто студенти не виконують домашні завдання, презентації та дипломні роботи самостійно. В кожному університетському містечку є теперішні студенти та випускники, що пропонують послуги з написання академічних робіт на замовлення. У Києві, наприклад, діє кілька офісів, які публічно пропонують готові дипломи про вищу освіту.

Як захід боротьби із корупцією нещодавно введено національне незалежне тестування, яке збільшило прозорість при вступі до ВНЗ шляхом публікації даних в Інтернеті [8].

За результатами соціологічних досліджень абсолютна більшість студентів (до 90%) не збирається пов'язувати своє життя із сільським господарством. Тому в них відсутня потреба у вивченні сільськогосподарських наук, отже, жодні заходи не зможуть мотивувати студентів засвоювати навчальні дисципліни навіть при найвищому рівні викладанні.

Орієнтацію сільської молоді на навчання в освітніх закладах аграрного профілю слід розглядати як важливий фактор формування кадрового потенціалу АПК. З огляду на це необхідно інформувати випускників сільських шкіл про стан ринку праці, надавати допомогу в оцінюванні своїх можливостей при виборі професії. Ефективність професійного рівня

кадрів на підприємствах залежатиме від мотиваційної складової при виборі професії. Отже, перевагу слід надавати особам, які обирали професію з урахуванням своїх нахилів і здібностей. Про це писав ще К. Маркс: "Професії можуть ошчасливити того, хто має до них покликання, але вони прирікають на загибель того, хто взявся за них поспіхом, необдуманно, піддавшись моменту" [9]. Тому люди, що працюють за покликанням, можуть принести підприємству найбільшу користь, повністю реалізуючи в процесі праці свій творчий потенціал. Сприяти цьому має відповідний рівень заробітної плати, який, крім матеріальної, виконує соціально-психологічну функцію. Він є критерієм оцінки праці та значущості особи як працівника в конкретному виді діяльності, становища людини в суспільстві, характеризує престиж професії, визначає привабливість праці.

Регламенти, що регулюють викладання після досягнення педагогічними працівниками пенсійного віку, підтримують консервативні погляди університетів. Існує суттєва мотивація для продовження викладання після виходу на пенсію. Звичайно, вік не є надійним показником здатності людини навчати і займатися дослідженнями. Проте в середньому ця здатність знижується після досягнення пенсійного віку. Крім того, потреба в зміні поколінь у сфері викладання і проведення досліджень набула актуальності, оскільки середовище суттєво змінилося. Тому викладачам, яким уже виповнилося 65 років, на початку перехідного періоду було по 45 років, тобто отримання освіти та їх становлення відбувалося за радянських часів.

Негативні наслідки можуть бути ще більш значними, якщо існує необхідність у нових методах викладання і дослідження в специфічних галузях, таких, наприклад, як економіка сільськогосподарства. Затримка фактичного виходу на пенсію професора зменшує шанси для молодого покоління і призупиняє процес перебудови університетів відповідно до світових стандартів.

Вищі навчальні заклади аграрної освіти в Україні використовують в основному систему заохочення, зорієнтовану всередину організації, тобто як у закритій економіці. Внаслідок цього система вищої освіти не відкрита для решти світу і до змін. Система заохочення в університетах аналогічна системі будь-якого закладу освіти. Зрозумілі критерії визначені для кожного зі шаблів в ієрархії, а саме: публікації у певних українських журналах, українських книгах, підручниках, що написані українською мовою. Для вітчизняних науковців та осві-

тян, які отримали освіту за кордоном і публікувалися у найкращих всесвітньо відомих журналах, працевлаштування в будь-якому українському університеті буде проблематичним [10, с. 9]. Дана система, як згадувалося практично закрита для інших університетів світу. Крім того, деякі університети занадто слабо відчувають конкуренцію за кращих студентів, дослідників і викладачів із боку інших університетів в Україні.

Нині проблема працевлаштування випускників вищих навчальних закладів загострилася. Останнім часом їй приділяють пильну увагу на державному рівні. Багато дипломованих випускників із вищою освітою протягом тривалого часу не можуть знайти роботу. Йдеться не тільки про роботу за фахом, а й про працевлаштування в цілому. Якщо ця проблема стосується випускників престижних професій, то щодо випускників аграрно-економічних спеціальностей склалася парадоксальна ситуація. Вона полягає у тому, що чисельність випускників із кожним роком знижується при наростанні дефіциту кадрів у сфері АПК.

Щороку за аграрними спеціальностями у ВНЗ недобір студентів становить приблизно 30%, значно скорочується і кількість їхніх випускників. Цю ситуацію можна розглядати як зниження конкуренції при працевлаштуванні, проте конкуренції серед випускників цієї сфери немає. На сьогоднішній день в Україні велика кількість ВНЗ готує фахівців за аграрно-економічними напрямками. Понад 86% від загальної чисельності студентів навчається за спеціальностями сільськогосподарського профілю, решта — за спеціальностями, необхідними для розвитку сільських територій та їх інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Слід докорінно змінити практичну підготовку фахівців. Внести зміни в чинне законодавство, щоб мати можливість створювати малі підприємства при ВНЗ, більш ефективно використовувати землі, закріплені за навчальними закладами, організувати якісне практичне навчання та просувати наукові розробки у виробництво. Друга, найбільш важлива група — це соціально-економічні причини. Саме на них наголошують як на головних випускники ВНЗ при відмові від працевлаштування за спеціальністю у сільській місцевості. У межах видатків бюджету на аграрну сферу нині на соціальні цілі виділяється лише близько 5% коштів. У країнах Європи, де соціальні проблеми в сільській місцевості значною мірою вирішені, цей показник становить 10—15%.

На підставі узагальнення вищевикладених положень можна зробити узагальнений висновок, що основними напрямками перспективного розвитку вітчизняних вищих навчальних закладів аграрної освіти мають бути: пошук нових, прогресивних форм фінансування освітнього процесу в аграрних закладах вищої освіти; удосконалення якості підготовки фахівців через застосування у навчанні.

Література:

1. Бондарчук Ю. Удосконалення форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу / Ю. Бондарчук, Г. Чуйко, Н. Чуйко // Вища школа. — 2005. — № 2. — С. 35—41.

2. Гальчинський А. С. Економіка знань : виклики глобалізації та Україна / А. С. Гальчинський. — К.: НІСД, 2004. — 261 с.

3. Дудка М. І. Вища школа України : стратегія управління і проблеми реформування : монографія / М. І. Дудка. — Х.: Основа, 2002. — 272 с.

4. Дмитренко Г. Стратегічна спрямованість розвитку системи освіти в контексті трансформації українського суспільства / Г. Дмитренко, С. Мудра // Персонал. — 2006. — № 9. — С. 73—80.

5. Дем'яненко В.В. Освіта в системі економіки знань / В.В. Дем'яненко // Економіка знань та її перспективи для України. — К.: Ін-т екон. прогнозування, 2005. — С. 40.

6. Гурч Л. Мобільність студентів та професорсько-викладацького складу як фактор підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в європейському просторі / Л. Гурч // Персонал. — 2005. — № 7. — С. 80—85.

7. Згуровский М. Дипломированное псевдообразование или противоречия переходного периода в сфере высшего образования Украины / М. Згуровский // Зеркало недели. — 2006. — № 6 (585). — С. 14.

8. Каленюк І. С. Економіка освіти / І. С. Каленюк. — К.: Знання України, 2005. — 316 с.

9. Маркс К. Капітал: твори / К. Маркс, Ф. Енгельс; 2-е вид. — М.: Прогрес. — 1975. — Т. 23. — С. 598.

10. Міщенко В. Особливості функціонування вищої школи України в ринкових умовах : вища школа України між минулим і майбутнім / В. Міщенко, С. Науменкова // Вища школа. — 2001. — № 1. — С. 6—17.

References:

1. Bondarchuk, Yu. (2005), "Improvement of the forms and methods of teaching in accordance with the requirements of the Bologna Process", *Vyscha shkola*, vol. 2, pp. 35—41.

2. Hal'chyns'kyj, A.S. (2004), *Ekonomika znan': vyklyky hlobalizatsii ta Ukraina* [Economics of knowledge: the challenges of globalization and Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine.

3. Dudka, M.I. (2002), *Vyscha shkola Ukrainy: stratehiia upravlinnia i problemy reformuvannia* [Higher School of Ukraine: Management Strategy and Problems of Reform], Osнова, Kharkiv, Ukraine.

4. Dmytrenko, H. (2006), "Strategic orientation of educational system development in the context of transformation of Ukrainian society", *Personal*, vol. 9, pp. 73—80.

5. Dem'ianenko, V.V. (2005), "Education in the system of knowledge economy", *Ekonomika znan' ta ii perspektyvy dlia Ukrainy* [Knowledge economy and its prospects for Ukraine], *In-t ekon. prohnouzuvannia*, Kyiv, Ukraine.

6. Hurch, L. (2005), "Mobility of students and professors as a factor for increasing the competitiveness of Ukraine's higher education in the European space", *Personal*, vol. 7, pp. 80—85.

7. Zgurovskij, M. (2006), "Certified pseudo-education or transitional contradictions in the field of higher education in Ukraine", *Zerkalo nedeli*, vol. 6 (585), p. 14.

8. Kaleniuk, I.S. (2005), *Ekonomika osvity* [Economics of Education], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

9. Marks, K. (1975), *Kapital : tvory* [Capital: work], Prohres, Moscow, Russia.

10. Mischenko, V. (2001), "Features of functioning of the higher school of Ukraine in market conditions: the high school of Ukraine between the past and the future", *Vyscha shkola*, vol. 1, pp. 6—17.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2018 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73